

ГОД. XXIV.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 2.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табак. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ПОЗОРИШНЕ ПРИЛИКЕ ПО СВЕТУ.

У Европи има данас свега око дванаест хиљада позоришта. Најбогија је у том погледу Талијанска, та класична земља најбољих глумаца и певача, који по целом и старом и новом свету проносе славу талијанске глумачке и певачке уметности.

Талијанац је рођен глумац и рођен певач по својој живој природи, по својим врлинама лаког схваћања и још лакшег извађања глумачких задатака. Једном речју он једнаком снагом изводи сваку замисао, сваки осећај створова своје маште и ума, а без тога, као што знамо, нема на позорници потпуна успеха.

Талијанци су од раније имали највеће глумце уметнике, а и данас се свет диви Томи Салвинију и сину му Густаву, Дузи, Ристориници, Тини ди Лоренцо, Мариници, Законију, Белоти Бону, Новелију, а да других и не спомињемо.

У свакој њиховој позоришној дружини има више природних уметника, него ли у целој којој држави.

Они су на позорници као и у животу: једноставни, живи, брбљиви, страсни, али никад неприродни.

На поред свих тих врлина, које од њих стварају прве глумце на свету, нису још створили Талијанци ни једнога сталнога позоришта, као што је: Théâtre française, бечки Бургтеатар, берлински или монаховски Хофшаушилхаус.

Они имају у својој земљи преко пет хиљада позоришта, али ни једнога сталног организованог позоришног друштва.

Као птице селице иду њихове безбројне позоришне дружине из једнога места у друго, из своје отаџбине у туђину, отуд се опет враћају кући, те се разлазе, па поново склапају нове дружине. Они знају само за кратке, али сјајне стајне.

Има дружина, које приказују или певају само два-три комада и с њима обилазе цео свет.

Готово у свакој вароши талијанској има позоришта, која су својина приватних људи, који их издају под закуп за позоришне представе, за концерте, скупове, игранке, а највише их употребљавају, да утру пут уметницима, које су узели под окриље своје.

Нема варошице без позоришта, па ако и нису зграде сјајне, као оне у северним земљама, оне врше своју дужност боље него многе лепе зграде од мрамора.

На пример позориште „Скала“ у Милану, једно од најгласовитијих позоришта у свету, проста је зграда на два спрата са седам прозора, без накита, без икакве архитектонске лепоте. Није лепше ни позориште „Фениче“ у Млечима, ни „Сан Карло“ у Напуљу. А колико ли се славе одавде пронело по свету, колико ли је славних уметника на тим позоришцима поникло!

За Талијанском долази Француска, која има близу 1.500 позоришта, Немачка са 1.400, Шпанска и Енглеска, свака по 1.000, Аустро-Угарска са више од 400, Русија са више од 300, Португалска са више од 100, Белгија и Холандска свако са близу 50, Швајцарска с 30, Шведска са 25, Данска и Норвешка свака са 10 и балканске земље с 15 до 20 позоришта.

Занимљиво је знати, да н. пр. у Паризу има данас 66 позоришта, 180 „Café-chantant“-а, и преко 250 дворана за различите продукције и игранке. Лондон има 65 позоришта и преко 400 томе сличних забавишта; Берлин има преко 20 позоришта, Беч само 9, Милано 12, Рим 10, Петроград 8.

Узмемо ли, да се просеком на сваком од тих позоришта само по један изворан нов комад прикаже сваке сезоне, а има их и више:

то би драмска и оперна продукција износила на годину дванаест хиљада комада, а биће их до осамнаест хиљада, кад се сетимо, да се у сваком већем позоришту и по педесет и више новитета приказују сваке године.

Кад се пак обазremo по савременој драмској продукцији, можемо на прсте пребројати комаде, који сваке године прелазе границе свог родног места. А колико ли их је тек од праве вредности! Тако је скоро свака слава локална и ефемерна. Међу европским писцима мало их има, које би с једнаким интересом хтела слушати публика свих већих културних средишта, не с тога, што они не би умели ништа занимљивог рећи, већ с тога, што о томе одлучује укус, мода, народни шовинизам, моментана струја и стотине других прилика.

Талијанска нема данас ни једног драмског писца прве врсте. Има мистичара Гаврила Д'Анунција, реалисте: Џузепе Џакозу и Џиролама Ровету, веристе: Марка Прагу и Роберта Брака, али то нису доста јаки драматичари, да би могли ван Италије наћи већег, свестраног успеха.

У Француској појавио се пре три или четири године Едмонд Ростан, писац „Сирана Бержерака“. Смрћу је изгубила Француска Виктора Ига, Ожјера, Фељета, Дима-овог сина и многе друге. Сарду се исцрпао, Палрон је застао, Барбје, Борније, Бек, Халеви одмарају се на ловорикама, Бисон не прелази граница лакрдија, читава легија млађих талената тек тражи нова пута, а стари Легуве, који је недавно у својој 92. години преминуо, гледао је као какав патријарх на нови покрет, у коме тоне надриатурализам, а из њега помаља главу романтика прошлих дана, кад су Скриб, Дела-вињ, Дима, Иго и други прваци јуришали са Легувеом заједно на класицизам.

Енглеска нам даје позоришна дела, као што су: „Трилби“, „Карлова тетка“, „Друга жена“, итд. Земља, која је свету дала Шекспира, нема више шта да рече. Лакрдије пуне позоришта и стварају од позоришних подузетника милионаре.

На северу сјају још увек две звезде: Ибсен и Бјернсон. Велика штета, што је Ибсен и против своје воље донео на позорницу патолошке процесе, који у болници изазивају велики интерес, али на позорници убијају и

песничку и глумачку уметност. Бјернсон је дуго ћутао. Радикализам одвео га на политичко поље, на ком још и данас ломи копље између Норвешке и Шведске. Сад је написао две драме: „Paul Lauge“ и „Tora Parsberg“, које су имале лепог успеха на позорници.

У Немачкој данас све ври. Силна самосвест, до које се подигла ова држава за последње три десетине година, избија на површину у целом јавном животу. Материјална снага може се, до душе, оснажити и увећати марљивошћу, гвозденом вољом и истрајношћу, али музе се уклањају испред оружја. С Рихардом Вагнером изгубила је Немачка последњег великог уметника. За последњих десет година појавио се и тамо међународном утакмицом изазван леп број младих талената: Герхарт Хауптман, Херман Судерман, Макс Халбе, Лудвик Фулда, Феликс Филипи, а одазвали им се из Аустрије: Артур Шницлер, Лео Еберман, Херман Бер, Филип Лонгман и још неки други. По општем мњењу највећи је таленат међу њима Хауптман, који ипак још није рекао своју последњу реч. Његов најновији комад: „Fuhmann Henschel“ имао је и у Берлину и у Бечу, у дворском позоришту, ванредна успеха.

Сви се они труде, да нађу неки нови правац, па су с тога, данас класици, сутра романтичари, прекутра натуралисте-сељаци, па онда опет симболисте, који крију своје мисли у „Потонула звона“, у „Три чапљина пера“, и „Изгубљени рај“, итд. Свакако се баве озбиљним песничким и људским проблемама више, него ли што се бавила драматика још пре 30 година.

Налазимо и у других народа знаменитих писаца на том пољу. Ту је шведски драматик Стриндберг, дански Ајнар Христиансен, који је одређен, да прими од Ханзена управу данског дворског позоришта, чешки писац Врхлицки, можда највећи и најплоднији савремени песник, који недостижном лакоћом и класичном формом управо обасипа свој народ делима, али је бољи лирик и епик него ли драматик. Белгијски симболиста Метерленк може забављати књижевне кругове, али му на позорници недостају сви услови за доброг драматика. Толстој је већ навршио 70. годину свога живота, те се данас бави с другим питањима, а за позорницу је то велика штета, јер његова

„Власт таме“, доказује, да би он био кадар радом својим на позорници више утицати на народ него ли ходећи за плугом, крпећи чизме и пишући катихизисе за народ. А Ечегарај, по сведочанству Кастеларову, најумнији шпански писац нашег времена, није могао у последњим годинама достићи свог „Великог Галеота“, јер је и политичар, и математичар, и мерник, и говорник и публициста, па је тако сувише растрзан на све стране, у место да је у раду своје концентрисан.

Овде су само летимце истакнути неки главни представници модерне европске драме, а по времену огледаћемо, да упознамо наше читаоце с најглавнијим појавама страних позорница. При том ћемо се обазрети и на модерна рекламу, на локалне струје, што одлучују успех или неуспех позоришним делима на позорници, на страначке и народносне прилике, које су у Бечу, Берлину, Паризу, Будим-Пешти, Загребу и у Београду и на другим местима баш тако исто меродавне као и у нас.

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина у Белој Цркви.) Српска народна позоришна дружина, по завршетку свога рада у Вршцу, дошла је у Белу Цркву, где се бавила од 4. до 22. јануара о. г. и за то време давала је 11 представа, и то: 6 у претплати, а 5 ван претплате. За време бављења позоришне дружине у Белој Цркви давани су ови комади: 6. јануара: „Задужбина цара Лазара“. — 7. јануара: „Бидо“. — 9. јануара: „Присни пријатељи“. — 10. јануара: „Балканска царица“. — 12. јануара: „Позоришно дело“. — 13. јануара: „Карлова тетка“. — 16. јануара: „Хамлет.“ — 17. јануара: „Бој на Косову“ (представа за народ у 3 сахата после подне). „Мајчин благослов“. — 19. јануара: „Прибислав и Божана.“ — 20. јануара: „Крајишковиња“. — Приход од тих представа са претплатом заједно износио је: 2055 фор. 50. н. — Расход: 1566 фор. 40. н. — Сувишак: 489 фор. 10 н. Белоцрквљани заслужују заиста сваку хвалу, што је тамо постигнут тако леп успех.

Српска народна позоришна дружина, дошла је 22. јануара о. г. у Панчево и ту је почела рад свој 25. јануара. Ту ће се бавити до половине марта о. г. а одатле ће у Земун. По претплати, која износи преко две хиљаде фор. и по лепој посети биће у Панчеву и овом приликом, као и до сада увек знатна сувишка.

(Оцена члана Јована Грчића о драми: „Крив“, од Рихарда Фоса.) „Част ми је извесити славни Одбор, да сам прегледао на оцену

ми поверено дело с натписом „Крив“, које је у три чина написао Немац Рихард Фос, а на српски га превели др Жарко и Милена Миладиновић.

У репертоару нашег народног позоришта имамо до сад две Фосове драме: „Еву“ и „Александру“. Проблеми, које Рихард Фос махом решава у својим драмама, јесте да су некако апартни за нас, јер је њихов милије са свим стран за нас. Но ипак има у њима свагда и огромна доза оног опште човечанског, што мора разумети и наш свет. С тога ја држим, да није упутно, што су поменуто две Фосове драме сашле са репертоара, и са тога гледишта препоручујем и ову Фосову драму, којој је натпис „Крив“ („Schuldig“), да се уврсти у репертоар, преводиоцима пак да се одреди уобичајена награда за преводе у прози, наиме 5 ф. по чину, свега дакле 15 фр.

Управу би ваљало упозорити на то, да се „Драгутин“ нашао овде међу самим Густавима, Адолфима и Вилхелмима, те би га ваљало ново покретити у Карла.“

(Прилози на издржавање Српског народног позоришта.) I. Г. Милош Рунић, трговац и председник „Српске Задруге“ у Сентомашу, скупио је у Сентомашу и послао 98. фор. 25 новч. и то за г. 1898. Имена приложника ово су: по 3 фор. 65 н.: Милош Рунић, трговац; Нестор Белић, трговац и поседник; Сима Шијакић, трговац и потпредседник „Задруге“; Данчика Каћански, велепоседник; Глиша Манојловић, поседник; Шаца Манојловић,

трговац; Божидар Продановић, књиговођа; Урош Мудрински, економ; Младен Гавански, поседник; Сима Мајински, парох; др. Момир Павловић, адвокат; Милан Д. Манојловић, трговац; Ана удова Каћанска; Паја Јанковић, занатлија и гостионичар; Лазар Св. Манојловић, трговац; Тима Миговић, економ; Исидор Иванић, бележник; Гавра Гавански, поседник; Милутин Везилић, трговац и кнез; Политичка општина сентомањка; Лазар Манојловић Брата, поседник; Вељко Загорица, поштар; Стеван Ј. Јаснић, апотекар; Шандор Јанковић, трговац; и Илија Јанковић трговац; — Тоша Хаџић, поседник 3 фор. 65 новч. за годину 1899; — Коста Дивашки, поседник; 3 фор.; — Ђура Чобанов 2 фор.; — и Васа Гавански, економ, 1 фор. — Свега 100 фор. 90 н. — Кад се од тога одузме трошак за хектографисање и разашипање позовница по месту 2 фор 30 н. и за поштарину 35 н., — остаје 98 фор. 25 н.

II.) Г. др. Јован Шевић, кр. јавни бележник и повереник друштвени у Руми, скупио је у Руми 52 прилагача, који прилажу месечно по 30 новчића. Сви ти прилагачи почели су 1. октобра 1898 уплаћивати своје прилоге, те су до краја године 1898 уплатили свега 46 фор. 80 н. Тај новац уложио је г. повереник у румску штедионицу, па ће исто то чинити свака три месеца, како новце од прилагача покупи; а када тим скупљањем буде нарасла повећа свота, одпремиће је управном одбору позоришном.

III.) „Добротворна Задруга Српкиња“ у В. Бечкерек у послала је 33 фор. 43 н. са жељом, да постане чланом „Друштва за српско народно позориште“, обвезујући се у року од 3 године дана исплатити остатак од 66 фор. 66 н., пошто чланарина позоришна за корпорације износи 100 фор.

IV.) Г. Душан Матић, књиговођа централног кредитног завода у Н. Саду, исплатио је 20 фор. у име остатка обећаних петогодишњих прилога за издржавање српског народног позоришта, те пошто је исплатио у свему 50 фор., примљен је за члана позоришног.

V.) Г. Марко Богдан, трговац у В. Кикинди, уписао се за члана „Друштва за српско народно позориште“ са исплатом целе прописане чланарине од 50 фор. Ту чланарину по-

слао је за истог родољуба повереник друштвени Љубомир Лотић, учитељ у В. Кикинди.

VI.) Г. Светозар Савковић, професор у Н. Саду, исплатио је 20 фор. у име остатка обећаних петогодишњих прилога за издржавање српског нар. позоришта, те пошто је у свему исплатио 50 фор., примљен је као дојакосњи почасни члан и за редовног члана позоришног.

Родољубивим скупљачима и прилагачима изјављује управни одбор „Друштва за српско народно позориште“ своју најтоплију захвалност.

(Прилози на издржавање српског народног позоришта.) Као што је већ недавно јављено, послала је „Добротворна Задруга Српкиња Сомборкиња“ 325 фор. 03 н. за сад скупљених прилога. У име поменуте српске женске задруге скупиле су те прилоге у Сомбору ове госпође: Софија Николићка и Милева Деспотовићка 156 фор. 50 н., Ана Радићка и Сида Чонићка 90 фор. 05 н., Милева Гавриловићка и Љубица Јездимировићка 37 фор. 20 н., Милица Јоановићка и Марија Милашиновићка 23 фор. 15 н., и Персида Миљивојевићка и Драга Бркићка 18 фор. 63 н. — Прилози ће се још и даље кушати, а многи су обећали и у напредак прилагати. Скоро половина приложника исплатила је за сад само један део обећаних прилога, а плаћаће их у извесним роковима. Имена приложника, који су до 18. дец. 1898. прилоге уплатили, ово су:

По 5 фор.: Александра С. Бикар, Даринка Поповић, Вера Коњовић, Јелена Кронић, Љубица Бикар, Марија М. Алексијевић и Даринка Георгијевић.

По 4 фор.: Софија Купусаревић, Јаша Гергуров, Лујза Ковачић и Катарина Деметровић.

По 3 фор. 65 н.: Ана удова Теодоровић и Милица Георгијевић.

По 3 фор. 60 н. Јелена Гергурова, Лепосава Цветковић, Милена Лалошевић, Меланија пл. Зако, Катинка Вукичевић, Јаша Лалошевић, бароница Нина Бибра, Марија Паланачки, Зорка Драгулић, Софија Арсеновић, Милан Стојшић. Софија Бугарски, Катица пл. Каракашевић, Меланија Павловић, Милева Коњовић, Јелена пл. Зако, Стеван Вукичевић, Јулијана Јерасовић, Савета Јерасовић, Милица Николић, Катарина Вујић, Стева Прокоповић, Софија Маширевић, Јелена Р. Ковачић, Милана Бугарски, Александра

Павковић, Милан Гергуров Јелена Дунђерски, Катинка Калић, Катинка Бикар, Стеван Паланачки, Давид Јанковић, Исидор Новаковић, професор, и Софија Станојловић.

По 3 ф.р. Сара Давидовић, Берта Живановић, Љубица Поповић и Марија удова Ползовић.

По 2 ф.р. 50 н.: Милица Лукић и Љубомир Јездимировић.

По 2 ф.р. Аница Ајбл, Нина Данингер, Драгиња Ј. Бркић, Евица Гергурова, Стеван Манојловић, Јулијана Вујић, Малешевићка, Јула Градинац, Милан Бикар, Ника Утвић, Лазар Бикар, Христина Мороквашић, Влада Момировић, Персида Миливојевић и Стеван Николић.

По 1 ф.р. 80 н.: Ленка Грујић, Коста Панић, Софија Кронић, Милутин Гавриловић. Софија Ј. Николићка, Јулчика Поповић, Милева Пандуровић, Коста Теодоровић, др. Ђорђе Ђуришић, велики бележник и Драгиња Бркић;

По 1 ф.р. 50 н.: Ана Јоановић, Даница Раћић, Браца, Персида Везић и Катица дра Бранка Димитријевића;

По 1 ф.р. 20 н.: Олга Коњовић;

По 1 ф.р.: Александра Вујић, Антонија Максимовић, Аница Антић, Олга Павловић, Тома Бикар, Милка Крагујевић, Јелена Коњовић, Ангелина Ракић, Милева Вујић, Лиза Мању, Иринка Радосављевић, Славка Стојкова, Милан Станишић, Јелисавета Манојловић, Љуба Коњовић, Олга Ференчевић, Наталија Ђорђевић, Александра Јовановић, Сима Коњевић, Милева Релић, Перса Радојевић, Александра Грујић, Мила Бабић, Стеван Илкић, Катица Борђошки, Марија Милашиновић, Глиша Кириловић, Љубица Средојевић, Јустина Бикарева, Петар Вујић, Паја Стојшић, Иеа Томић, Софија Стојшић, Ката Додић, и Евица Маглић;

По 90 новч.: Коста Косанић, Јованка Стојковић, Лујза Коњевић, Лујза Бркић, Јулчика Ђ. Вујић, Марија Лалошевић, Вера Јагеровић, учитељица, Тоша Б. Душанић и Марија Теодоровић;

По 60 новч.: Драгиња М. Петровић, Милица Јовановић, Рада Бикар, катихета, Павица Миладиновић и Марија Бикар;

По 50 новч.: Софија Станојевић, Милева Бећина, Шандор Бећин, Софија Рајковић, Ана Бикар, Стеван Ралић, Софија Ковачић, Коста Коњевић, Паја М. Бикар, Шандор Гергуров, Александра Топаловић, Марија Ползовић, Еве-

мина Рајић, Марија Градић, Зорка Деспотовић, П. Душавић, А. Топаловић, Добра Чичовачки, Вида Мојић, Милан Пачирски, Трива Кацетановић, Милка Коларић, Марија Грујић, Милош Пуљевић и Марија Маглић;

По 40 новч.: Марија Протић;

По 30 новч.: Ката Раћић, Ђура Бркић, Теодор Даљчев, Кристина Шијачић, Драгиња Ковачић и Никола Рајковић;

По 20 новч.: Миливој Бојанић, Сока Козодеровић, Милева Бркић, Цвета Настасић, Ката Дедић, Јован Симендић, Драгиња Јосић Маца Дојић, Трива Бркић, Ђорђе Коларов, Милана Туцаковић, Катица Зурковић, и Живојин Влашкалић;

По 15 новч.: Никола Огривовић;

По 10 н., 8 н. и 5 н.: Стеван Милосављевић, Милан Јојић, Смиљана Додић, Софија Маглић, приправница Гавра Гајић, Терезија Бења, Душан Јерковић, Перса Секулић, Смиља Утвић, Милица Везмар, Стеван Бошњак, Неца Топалски, Влада Бандобрански, Јулка Чабдарић, Десанка Шијачић, Стева Бирварски, Душан Јелачић, Никола Мијић, Марко Шијачић, Јоца Лазић, Јоца Шијачић, Коста Вукадиновић, Сока Дојић, Десанка Бикар, Милан Градинац, Божа Настасић, Сава Додић, Живко Секулић, Божидар Додић, Риста Градинац, Ката Ковачић, Савета Вукадиновић, Веселко Секулић, Љуба Влашкалић, Ружа Дојић, Наталија Додић и Гојко Мијић.

Честитој Српској Женској Задрузи у Сомбору и родољубивим скупљачицама, прилагачицама и прилагачима изјављује управни одбор „Друштва за српско народно позориште“ своју најтоплију захвалност.

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Стеријино вече у Београду.) 1 јануара о. г. приредила је управа у позоришту „Стеријино вече“. Том приликом давани су ови комади Стеријини: „Зла жена“ и „Београд некад и сад.“ Представа та отпочела се с „Прологом“. Прошло је оно доба, када је Стерија био у друштву, у школи и на позорници све и сва. О њему се много говорило, његова се дела понајрадије читала, јер све што је он писао, узимао је из своје околине, не увеличавајући и не ублажујући. Његове комедије и ако нису много оригиналне, носе типски карактер. Њихни јунаци су

Стеријине комшије, а многочитани и многогледани „Кир Јања“ је Стеријин отац. Што год је уочио у својој околини, добро је уочио. Па ипак његови радови према данашњим назорима имају много недостатака, ма да га ми не смемо ценити према данашњици већ према приликама, у којима се он развио. Гледајући његове трагедије и комедије с данашњег гледишта, коле пажљиво око застаје на многим и многим месту, пошто Стерија није имао времена — јер је био прво чиновник, па тек на другом месту литератор — а и сам није ваљда ни нашао за добро, да обрати пажњу на спољашњу страну својих радова. Вучко у „Београду некад и сад“ час говори правилно час ербо-цинцарски, па и сами карактери нису обрађени тако, да могу добити општи облик. То су типови, који се јављају, па се и заборављају. Обзирући се пак на прилике, у којима је он био, он се диже у нашим очима, пошто у оно доба, када је наша позорница — ако је и било — киптела од рђавих превода још горих немачких списатеља, када су се, угледајући се на Рајића, Стефановића и Вујића, прописатељили наши капетани и казначеји, када је каква дружина волонтера давала „Смртъ Уроша Петаго, последњгъ цара сербскога. Ужасно жалостива игра у петъ дѣјствија Г. С. Стевановича“ и бесмртна сочињенија Василија Јоановича, учитеља Земунског и спаситеља сербског, није било њему такмаца ни на позорници, ни у романописању, ни у појетичним с очинијама. Наше су га девојке читале, ђаци су га учили на памет, а позоришни репертоар био је пун „Смрти Стевана Дечанскога“, „Светислава и Милеве“, „Лахана“, „Кир-Јања“, „Покондирених тикава“, „Злих жена“ и прочих. Од то доба прошло је много година. Наша је литература учинила већ велики корак. Српска радна снага, скупљена око „Седмице“ и „Данице“, а доцније око „Виле“ и „Јавора“, добар је плод донела. Место Стерије добили смо Бана и Суботића, Лазаревића и Цветића. Његови су комади брисани са репертоара и на њему су писана све новија и новија имена. Данашња публика ће гледати његов „Бој на Косову“ и „Лахана“ само као какав литераран раритет. Гледајући његову „Лажу и паралажу“ и „Злу жену“ она ће се смешити позорјима, која су развеселавала Стеријину публику. Њу ће интересовати оно, чиме се и њени преци

одушевљали. Па ипак не би згорег било кад би се на данашњем репертоару штогод од њега и задржало. Ово се односи нарочито на његове комедије. Место што би недељна публика гледала фриволне пијанске водвиље и рђаве немачке лакрдије, зашто јој не би дали, да ужива у Лазаревићевим „Пријатељима“, Стеријиној „Покондиреној тикви“ и „Кир-Јањи“. То су ствари, које се још могу гледати. И кад би позоришна управа приредила какво Суботићево, какво Лазаревићево вече, уверени смо, да би Београдска публика сведушно пригрлила замисао позоришне управе. А да наша публика није изгубила сву свест о свом и добром, сведочи нам њена посета при овој представи. Чудимо се, како се није потпуно искварила с оних новина, што нам унесе у позориште људи са Париских булевара и Бечких кафешантана! — Ове вечери је позоришна управа изабрала „Злу жену“ и „Београд некад и сад“. Музика је свирала три ствари Шлезингерове, који је у оно доба био оно, што је данас Јенко. Ми смо се осећали некако пријатно и чисто смо се свом снагом трудили, да се уживимо у старо добро доба, када је мој дед мојој баби певао: „Тужи, бедно сердце моје || И горко уздиши.“ А као ехо чуо се глас Љубин из „Београда некад и сад“: „Да ме с топлим љубве чувством || У маштању загрли, || И кад красне очи њене || Стидна зора отвори.“ Па и сами наши глумци чињаху се, као да са неком пасијом играју. И на њима се осећало неко задовољство, да морамо рећи е је то мало које вече, које нам се тако пријатно чини. Овде доста има заслуге и сама управа, која је ваљда већ и сама увидела, да је доста јада учинила па је време да се поправи.

У Београду

Б. Н.

(**Говор редитеља Милорада Гавриловића на погребу Марка Станишића.**) „Пријатељи“, да, пријатељи, јер сви ви, што се искупиште око овог мртвачког одра, могли сте се покренути из чистог, ничим непомућеног пријатељства према нашем добром другу. Ви нисте привучени славом каквог великана, који са овог света полази, нити радозналешћу урођеном код становника великих градова, која их тера, да се код сваке изванредне свечаности искупе; нити вас је дотерала обавеза према каквом човеку чије су заслуге вама наредба, да му заслужену пошту ода-те — не, него сте се ви сви узнемирили и по-

дигли из симпатија, које сте осећали према једном добром и честитом човеку. Ако наш чика Марко и није имао најближих рођака, који би му очи склопили, он је имао искрених другова и пријатеља, који су га срдечно и без резерве ожалили. И верујте, да би он, кад би то сад могао видети, био много задовољнији, него многи велики људи, који су са више поште а мање суза испраћени. Чика Маркова слава није никоме сметала, његова амбиција није никога плашила, али је зато његова личност била свакоме драга, његова дружба пријатна и његова служба корисна. Наш Марко је био један од оних људи, какви су данас најређи, бар у нашем реду, који је држао, да је онај посао, што му је био поверен, од огромне важности и да њему само на част може служити, што га он обавља. Па зато га је радио искрено и од свег срца. Он је вршио мале послове, али са великим особинама, са енергијом, истрајношћу и ревношћу, које би биле довољне и за много већа дела, но што их је он створио.

И за то су његове заслуге, и без великих дела, велике, јер је његово делање могло и морало послужити као пример.

Марко Станишић је служио са оном истом преданошћу позоришту, као што су служили највећи државници својим великим идејама. Неуморан, тачан до педантерије, неодољив и неумољив лебдио је он над сваком епитицом, која је његовој бризи поверена била, и од тог његовог старања наше је позориште имало не мале користи.

Као глумац Станишић је долазио у ред оних, које позориште већ више неће наћи. Он је био из оне велике епохе српске, пуне полета, нада и одушевљења, кад се веровало у брзо остварење најидеалнијих планова српских. То време је дало велики број одличних трудбеника на сваком пољу: у политици, науци, књижевности, песништву па и глуми. Станишић — дете из одличне и врло богате српске куће у Панчеву — постао је глумац не по нужди, но из чистог одушевљења и наклоности према каријери, у којој су тада већ били Бачвански, Тоша, Мандровић, Цветић, Коларовић, Телечки, Ружић, Ђура и Сава Рајковићи и многи други тада славни а сада већ заборављени: од којих му један — Коларовић — овако довикује последње збогом: „Делим жалост са вама заједно за изгубљеним добрим другом Марком, и на прагу гроба његова

праштам се с њим са збогом — до виђења на другом бољем свету.“

И Станишић је очувао тај жар и то одушевљење и до последње своје улоге. Ма да га је новији репертоар мало помео, он је још увек у својим старим улогама излазио онако исто светао, чист и елегантан као и првих дана. Станишић се није изменио, али и онакав какав је остао, био је увек мио на позорници. Довољно је да из групе његових улога поменем само једну — његову омиљену и добро знану улогу „Маркиза Ла Тремуја“ у Сардуовој „Отаџбини“. Имала је за живота Марка Станишића ова драма један моменат, који ја нећу никад заборавити. . . . Када на свршетку трећег акта ове ефектне и патриотске драме, синови једног потиштеног народа, сломљени силом тираније, — полазећи на смрт узвикују: „Слава Фландрији! Слава отаџбини!“ — Тада је наступао тај моменат; тренутак кад је покојник подижући шешир изговарао ове речи: „Клањам вам се, господо, од срца жалим, што и ја нисам са вама!“ Ова сцена била је, заслугом Марка Станишића, једна од ретких на нашој позорници! . . . У овој улози, која му уједно бене и последња у животу, покојнику, доиста, неће бити замене! . . . Држим да се не варам, да ћемо се сви још дуго сећати и многих других његових улога, које су несумњиви доказ, да је онакву креацију могао дати само талентован човек.

Какав је Станишић био као друг? Држим, да то не треба, ни да помињем. Нема ни једнога међу нама, ко није с љубављу изговарао његово име, и општи назив „Наш чика Марко“ најбоље сведочи, колико је он симпатије уживао и међу старијим и међу млађим му друговима. Многобројни последњи поздравци од другова из даљине, сузе, које се у овом тренутку блистају у очима свију мојих другова јамче за истинитост мојих речи.

Ето таквог човека, таквог службеника позоришта, таквог глумца, таквог друга и пријатеља ми данас губимо! . . . Пријатељи! Нема више жалости, нема бола без пребола, али, верујте, да нас је ова смрт све јако учвелила и у велику жалост бацили. . . . Кад човек изгуби неког свог, онда тек види колико га је волео. . . . Па и ми, сад тек осећамо, колико нам је његов живот био мио и колико нам је његова успомена драга.

Па за сва добра, за све пријатности, што,

смо с њим а због њега доживели, право је да му при растанку — са овога места — довикнемо: Бог да те прости, наш добри друже!“

(Овај прикладан говор послао нам је накнадно, на молбу нашу, сам говорник г. М. Гавриловић. Нека му је хвала на томе!)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Рачунски извештај* о примању и издавању српске народне позоришне дружине за време бављења њеног у *Т. Бечеју* од 1. августа до 3. септембра 1798.)

Примање.

„Балканска Царица“	162.—
„Женски пријатељ“	20 50
„Бурађ Бранковић“	91.—
„Јованчини сватови“ и „Шоља теја“	53 45
„Бидо“	129.—
„Лажни цар Димитрије“	20 50
„Карлова тетка“	31 55
„Слободарка“	79 30
„Бој на Косову“	167 10
„Мајчин благослов“	51 70
„Брбљуша“	18 55
„Шокица“	41 90
„Сеоека дола“	94 30
„Роман сиромашног младјћа“	24 20
„Присни пријатељи“	33 40
„Хамлет“	69 20
„Приблислав и Божана“	47 65
Претплата на 12 представа	800.—
	<hr/>
	1935 30

Издавање:

Плата глумцима	1748.—
Станарина управитељу	6.—
Путни трошкови	292 68
Дневница чланова	60 —
Кирија и грађење позорнице	170 95
Цедуље	63 20
Осветљење	40 84
Дневни трошкови представа	57 30
Хонорар глумцима	3.—
Сиротињски фонд	15 20
Непредвиђени издатци	8 48
Музика	79 50
Паушал	15.—
	<hr/>
Укупно	2560 15

Упоређење:

Примање	1935 30
Издавање	2560 15
	<hr/>
Мањак	624 85

Да је горњи рачун од потписаног одбора у свима појединостима прегледан и у свему тачан нађен овим се потврђује.

У *Т. Бечеју* 3/15 септембра 1898.

Др. Богдан Давидовић, с. р.

председник

Ст. Д Шићаревић, с. р.

мес. поз. одбора

мес. благајник.

Миша Ранковић, с. р. *Младен Неранчић*, с. р.

Исидор Кирјаковић, с. р.

чланови месног поз. оодора.

ПОЗОРИШТЕ.

(**Руско позориште у Берлину.**) Један део руских глумаца са царског Александринског позоришта у Петрограду долази у Берлин под вођењем славне руске трагедкиње Савине, да тамо приреде низ позоришних представа. Прва представа биће у краљевском дворском позоришту у Берлину и тамо ће се давати Островскога драма: „Васиљиса Меленћевна“ из доба Ивана Грознога. Осталих шест представа приредиће руски глумци у „Лесинговом позоришту“. Приказаће се ови комади: „Завичај“, од Судармана, „Госпођа с камелијама“, те руски комади: „Таћана Рјечина“, од Суворина, издаваоца листа: „Ново време“, „Чародејка“ и „Мајорица“, од Шпажинскога, и „Бикарка“ (Дивљанка), од Островскога.

(**Салвини, отац и син.**) У породици Салвинијевој одиграна је не давно у Фијоренци стара драма: „Изгубљени син.“ Густав Салвини, син славнога глумца Томаза Салвинија, био је отишао у глумце против воље оца свога, који никако није хтео, да му син буде глумац, и то за то, што се бојао, да ће слава његова, старог Салвинија, бити сину на сметњи, да као глумац изађе на глас. Пре неколико дана наговоре пријатељи великог уметника, старог Салвинија, да оде у позориште, у ком је Густав играо „Краља Едипа“. Неко време остао је Салвини у дубини своје ложе, али после свршеног другог чина појури на позорницу, загрли свога сина и повикне: „Тако сам и ја играо, кад сам био млад. Заиста, сине, ти си уметник!“ И критичари у тамошњим новинама потврђују тај суд, пишући, да је Густав један од најбољих Хамлета, Тартифа и Отела, што их познаје талијанска позорница.

Издаје управа српског народног позоришта.

